איפסיקא ליה כרעא דה"י דהעם בניקבא אתא לקמיה דר' אבא א"ל אם א) אמשתייר בו כשיעור אות קטנה כשר ואם לאו פסול: ראמי בר תמרי דהוא ב) חמוה דרמי בר דיקולי איפסיקא ליה כרעא דוי"ו דויהרג בניקבא אתא לקמיה דרבי זירא א"ל זיל אייתי ינוקא בדלא חכים ולא טפש אי קרי ליה ויהרג כשר אי לא א) יהרג הוא ופסול אמר רב יהודה אמר רב בשעה ג) שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות אמר לפניו רבש"ע מי מעכב על ידך אמר לו אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות אמר לפניו רבש"ע הראהו לי אמר לו חזור לאחורך הלך וישב בסוף ג) שמונה שורות ולא היה יודע מה הן אומרים תשש כחו כיון שהגיע לדבר ד) אחד אמרו לו תלמידיו רבי מנין לך אמר להן הלכה למשה מסיני נתיישבה דעתו חזר ה) ובא לפני הקב"ה אמר לפניו רבונו של עולם יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה ע"י אמר לו שתוק כך עלה במחשבה לפני אמר לפניו רבונו של עולם הראיתני תורתו הראני שכרו אמר לו חזור ו) [לאחורך] חזר לאחוריו ראה ששוקלין בשרו במקולין אמר לפניו רבש"ע ז) זו תורה וזו שכרה א"ל שתוק כך עלה במחשבה לפני אמר רבא ג) שבעה אותיות צריכות ז) שלשה זיונין ואלו הן שעטנ"ז ג"ץ אמר רב אשי חזינא להו לספרי דווקני ה) דכי רב דחטרי להו לגגיה דחי"ת ותלו ליה לכרעיה דה"י חטרי להו לגגיה דחי"ת כלומר חי הוא ברומו של עולם ותלו ליה לכרעיה דה"י כדבעא מיניה רבי יהודה נשיאה מר' אמי מאי דכתיב 1 בטחו ביי' עדי עד כי ביה יי' צור עולמים אמר ליה כל התולה בטחונו בהקב"ה ט) הרי לו מחסה בעולם הזה ולעולם הבא אמר ליה אנא הכי קא קשיא לי מאי שנא דכתיב ביה ולא כתיב יה כדדרש ר' יהודה בר ר' אילעאי ד) אלו שני עולמות שברא הקב"ה אחד בה"י ואחד ביו"ד ואיני יודע אם העולם הבא ביו"ד והעולם הזה בה"י אם העולם הזה ביו"ד והעולם הבא בה"י כשהוא אומר 2 אלה תולדות השמים והארץ בהבראם אל תקרי בהבראם אלא בה"י בראם [הוי אומר העולם הזה בה"י והעולם הבא ביו"ד] ומפני מה נברא העולם הזה בה"י מפני שדומה לאכסדרה שכל הרוצה לצאת יצא ומ"ט תליא כרעיה דאי הדר בתשובה מעיילי ליה וליעייל בהך לא מסתייעא מילתא כדריש לקיש ה) דאמר ריש לקיש מאי דכתיב 3 אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן בא לטהר מסייעין אותו בא לטמא פותחין לו ומ"ט אית ליה תאגא אמר הקב"ה אם חוזר [בו] אני קושר לו י) וקשר מפני מה נברא העולם הבא ביו"ד מפני שצדיקים שבו מועטים ומפני מה כפוף ראשו מפני שצדיקים שבו כפוף ראשיהם מפני מעשיהן שאינן דומין זה לזה אמר רב יוסף הני תרתי מילי אמר רב בספרים ותניא תיובתיה חדא הא דאמר רב ס"ת שיש בו שתי טעיות בכל דף ודף יתקן שלש יגנז ותניא תיובתיה ה) שלש יתקן ארבע יגנז תנא אם יש בו דף אחת שלימה מצלת על כולו: א"ר יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב ו) והוא דכתיב רוביה דספרא ז) שפיר א"ל אביי לרב יוסף אי אית בההוא דף שלש טעות מאי א"ל הואיל ואיתיהיב לאיתקוני מיתקן וה"מ חסירות אבל יתירות ז) לית לן בה חסירות מ"ט לא אמר רב כהנא משום דמיחזי כמנומר: אגרא חמוה דרבי אבא הוה ליה יתירות בסיפריה אתא לקמיה דרבי אבא א"ל לא אמרן אלא בחסירות
אבל

איפסיקא ליה כרעא דה"י. בתפילין: וי"ו דויהרג. כל בכור יא|ח) אירע במקום נקב ונראה כמין יו"ד: דלא חכים. דאי חכים מבין שמחרף הוא לומר יהרג כלפי מעלה ואומר ויהרג: לא טפש. שאם טפש אינו יודע לקרות אלא אות שלימה: כתרים. כגון התגין דס"ת: מי מעכב על ידך. מה שכתבת שאתה צריך להוסיף עוד עליהם כתרים: שהגיע לדבר. שצריך טעם: נתיישבה דעתו. של משה הואיל ומשמו אומר אע"פ שעדיין לא קיבלה: במקולין. יב] מקום הקצבין שוקלין בשרו כדאמר בברכות (דף סא:) שסרקו בשרו במסרקות יג] ברזל: שלשה זיונין. ג' תגין קטנים בכל אחת בשין יד] ט)רגל השמאלית וכן בעין בראש הרגל הפנימי וכן כולם ואותם ג' תגין אחד נוטה לימין ואחד נוטה לשמאל ואחד טו] למעלה: שעטנז גץ. והוא הדין לצדיק כפופה ולנון פשוטה: דווקני. שמדקדקים לעשות כתב מיושר: חטרי לגגיה דחית. לגגו של חית עושין למעלה כעין חוטר כזה ח כלומר הקב"ה חי שוכן ברומו של עולם. חי"ת היינו חי: ותלו כרעיה דה"י. רגל הפנימי של ה"י תלוי באויר ואינו דבוק לגגו: הוה לו מחסה. דהיינו טז] הכי משמע על שבטחו ביי' עדי עד הוו להם ביה יי' מחסה צור מעוז לעולמים: אחד בה"י ואחד ביו"ד. חלק את שמו והטיף מכל אות ג' טיפין ומאותן טיפין נעשו מים ואש יז] ואויר וכל העולם כולו וכן כתוב בספר יצירה: שדומה לאכסדרה. שפתוח מתחתיו: שכל הרוצה לצאת. ממנו לתרבות רעה יוצא יח]: מעלין ליה. בפתח העליון בין רגל שבתוכו לגגו: ולעיילו בהך. פתח התחתון דנפיק ביה: לא מסתייעא מילתא. דהבא ליטהר בעי סיוע מפני יצר הרע הלכך עבדי ליה סיוע פתח י) יתירא: הוא יליץ כ). יט] (אותו) כלומר פותח לו להיות לץ: מסייעין אותו. אלמא בעי סיוע: אית ליה תגא. לה"י כתר קטן בסוף גגו דה"י: מעשיהם אין דומין כו'. וכבודו של זה גדול משל זה משום הכי ראשיהם כפופים דמתביישים מחבירו: תרתי מילי אמר רב בספרים. בהלכות ספרי תורה. ולקמן [ל.] אמרינן אידך מילתא דרב: מגלה על כולן. שאפילו טעויות בכל דף ודף כ] אז מגלת עליהם הך דף שלימה כא] ומתקן: אי בכתוב דף שלימה שלשה טעיות מאי. מגלת או אין מגלת מי אמרינן שלימה בלי טעות או דלמא שלימה מד' טעיות אבל שלש לא איכפת לן: הואיל ואיתיהב. רשות לתקוני ס"ת שיש ג' טעיות בכל דף מתקן להך דף בת ג' ומגלת על כולם אף על פי שיש כב] ד' בכל שאר הדפין: וה"מ. דאמרינן ד' יגנז כגון חסרות שחסרו ממנו אותיות:
אבל

זיל אייתי ינוקא דלא חכים ולא טפש כו'. מעשה היה בגט שהיה דלי"ת של כדת משה קטנה כמעט כמו יו"ד והביא רבי אליהו ינוקא דלא חכים ולא טיפש וקרא בו כדת והכשירו מהך דשמעתין. מ"ר: ואי לא יהרג הוא ופסול. יש לדקדק מכאן דכתיב ויהרג חסר בלא וי"ו. מ"ר: שעטנז גץ. יש מפרשים ג' זיונים השנים לצד שמאל אחד מלמעלה ואחד מלמטה והאחד לצד ימין כזה ז שעטנ"ז ג"ץ ל) ונפי' שבת כתיבת יד מ) רבי' ש"י לייר אחד מימין ואחד משמאל ואחד מלמעלה כזה ז עוד פי' שיש שעושין שלשתן למעלה כזה ז מ"ר. נ) כתיב בשימושא רבה דמשמע טט דלטטפות צריכה ג' ג' זיונין ור"ת כתב בתיקון ס"ת שלו שהוא שיבוש. מ"ר: דחטריה לגגיה דחי"ת. פי' בקונטרס שהגביה רגל שמאלו של ח' עד למעלה כזה ח ס) ור"ת פירש באמצע גגו של חית גבוה מעט כמו חטרתא דגמלא דבאמצע כזה ח ולפי' הקונטרס לא יתיישב כל כך הא דאמרינן בסוף הבונה (שבת דף קד:) כגון שנטלו לגגו של חית ועשאו שני זיינין: ומאי טעמא אית ליה תגא. פי' בקונטרס בסוף ה"י כזה ה ורבינו תם מפרש בתחילה כזה ה כמו תגא דד' בעירובין (דף יג.) ובסוטה (דף כ.) וכפירוש הקונטרס נראה שהכתר לצד פתח התשובה ותגא דקוף כיוצא בו דאמר בפ' הבונה (שבת דף קד.) מ"ט מהדר תגא דקוף לגבי רי"ש אמר הקב"ה רשע אם אתה חוזר בך אני אעשה לך כתר כמותי. מ"ר: ותניא תיובתא. בחדא לאו תיובתא גמורה היא אלא דבדוחק מיתרצא. מ"ר: תנא אם יש בו דף אחד כו'. ודוקא מעיקרא דאי יכול לתקן כמה שיחזור ויכתוב דף שלם אמאי יגנז. מ"ר:
אבל

עין משפט נר מצוה

קז א מיי' פ"א מהלכות תפילין הל' כ טוש"ע א"ח סימן לג סעיף טו:
קח ב מיי' שם הל' יט טוש"ע שם סעיף טו:
קט ג מיי' פ"ה מהל' תפילין וס"ת הל' ג סמג עשין כה טוש"ע יו"ד סימן רעד סעיף ו וא"ח סימן לו סעיף ג:
קי ד טוש"ע א"ח סימן לג סעיף כה:
קיא ה ו ז מיי' פ"ז מהל' תפילין הלכה יב יג טוש"ע י"ד סימן רעט סעיף ד:

◆

שיטה מקובצת

א] אם נשתייר: ב] דהוא רמי בר דיקולי: ג] שמונה. ס"א עשר: ד] תיבת אחד נמחק: ה] תיבת ובא נמחק: ו] חזור לאחורך: ז] שלשה שלשה זיונין: ח] תיבות דבי רב נמחק: ט] בהקב"ה הוה לו ותיב' הרי נמחק: י] חוזר בו אני קושר לו כתר: יא] בכור. בתפילין בפרשת והיה כי יביאך האחרון שבקדש לי כל בכור הס"ד ומה"ד בניקבא. במשך רגלו של וי"ו אירע: יב] במקולין במקום: יג] במסרקות של ברזל: יד] בשין בראש רגל: טו] ואחד נוטה למעלה: טז] דהיינו דהכי: יז] ואויר. נ"א ועפר: יח] יוצא. בברייתא דשמואל מצאתי העולם דומה לאכסדרה שאין לה אלא שלשה זויות והעולם הזה אין לו אלא ג' זויות לפי שמרוח צפונית אין לו זויות הס"ד ומה"ד מעיילי ליה בפתח: יט] יליץ אותו הקב"ה יליץ אותו כלומר: כ] ודף יתקן והוא שכתוב רובא דספרא שפיר שרוב כל דף ודף כתוב בלא טעות שאין יותר משמונה או ששה טעות בכל דף ודף או: כא] דף שלמה הס"ד ומה"ד אי אית בההוא: כב] אע"פ שיש בכל שאר הדפין הרבה טעיות הס"ד:

מסורת הש"ס

א) [ויהרג וכן איתא בתוס' גיטין פה: ד"ה ולורפיה], ב) [שבת פט.], ג) [ברכות סא:], ד) [עי' תוספות ברכות נא. ד"ה חוכה כו' אל תקרי צור אלא צר], ה) שבת קד. יומא לח: ע"ז נה., ו) כתב. נ"ק, ז) [עי' בית יוסף יו"ד סי' רעט], ח) [שמות יג], ט) מהרש"א הגיה בראש ומהרש"ק הגיה בדפני, י) ופתח. נ"ק, כ) ילין הקב"ה ילין אותו כלומר. נ"ק, ל) בטור"י סימן רעד לא הביא רק השני פירושים, מ) כתב הרש"י לייר. נ"ק, נ) בשימושא רבה כתוב דט"ט דלטטפות צריכה ה' ה' זיונין כנ"ל. נ"ק, ס) [פירש שלא נגנות רגל שמאלית].

◆

תורה אור השלם

1. בִּטְחוּ בַיְיָ עֲדֵי עַד כִּי בְּיָהּ יְיָ צוּר עוֹלָמִים: ישעיהו כו ד
2. אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְיָ אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמָיִם: בראשית ב ד
3. אִם לַלֵּצִים הוּא יָלִיץ וְלַעֲנָיִים יִתֶּן חֵן: משלי ג לד

◆

מוסף רש"י

שיושב וקושר כתרים לאותיות. כגון אגן דאמרינן בפרק הבונה (דף קד.) תגא דקוף לגבי ריי"ש וכן שעטנ"ז ג"ץ שצריכים כל אות ג' זיונים כדאמרינן במנחות (כט:) ראש הזיין נמתח לימין ולשמאל בגגו מעט וכן ראש הזיין השמאלי וכן כל ראשי שנע אותיות הללו בכל מקום שהן (שבת פט.). ומ"ט תליא ברעיה. שאינה נדבקת עם גגה ליעול בהך. יקוף תחת רגלי הקו"ף ויכנס בפתח של ימין מסייעין אותו. ומכינין לו פתח הוא יליץ. מעצמו ילין לא יסייעוהו ולא ימנעוהו ואם לענוים. ולמדה טובה הוא נמשך יתן חן. יסייעוהו מן השמים (שבת קד.). כיון שבא אדם לטמא. ולהיות רשע פותחין לו. פתח הטומאה ליכנס בה כלומר מספיקין בידו ואין מונעין אותו מן השמים אם ללצים הוא יליץ. אם נלוצים הוא בא להתחבר יהא יליץ לא ימנעוהו ולא יעזרוהו אם לענוים. הוא בא להתחבר יתן לו חן מי שבידו ליתן (יומא לח:). והוא דכתיב רובא דספרא שפיר. שרוב כל דף כתוב בלא טעות שאין בו יתר מג' או מד' טעיות בכל דף או מגלת עליהן הך דף שלימה ויתקן (רש"י שעל הרי"ף הלכות ס"ת). אבל יתירות. שכתב אותיות יתירות לית לן בה אלא גורדן, שחסירות בשמניהן מחזי כמנומר יהוי גנאי (שם).